

Het belang van de traditionele vakkenstructuur

De vakkenstructuur die nu in het onderwijs aanwezig is staat ter discussie. Er wordt in het advies *Onderwijs2032* een pleidooi gehouden voor meer samenhang tussen vakgebieden. In onderstaand artikel wordt een pleidooi gehouden voor een andere benadering van de vakgebieden, waarin vanuit de leerinhouden van een vak een verbinding wordt gemaakt met het belang van persoonlijke ontwikkeling en sociale ontwikkeling. Dit wordt een 'pedagogische vakdidactiek' genoemd.

TEKST CHRIS HAZELEBACH

Onderwijs2032

Begin oktober wordt op alle scholen in Nederland een gesprek georganiseerd over het advies *Onderwijs2032*. De inhoud van dit advies en de reactie van de KVLO heb je kunnen lezen in *Lichamelijke Opvoeding* 5 in de uitneembare middenpagina's. De KVLO maakt zich zorgen over de positie van het vak LO in dit advies. Maar ook andere vakdocenten op de scholen vragen zich af wat de plek van het vak wordt in het toekomstige onderwijs. Het advies *Onderwijs2032* pleit voor meer samenhangend onderwijs en daarvoor moet de traditionele indeling in afzonderlijke vakken worden doorbroken (zie eindadvies pag. 27). Taal (Nederlands en Engels), Rekenen/wiskunde, digitale geletterdheid, burgerschap en vakoverstijgende vaardigheden worden samen met de drie kennisdomeinen Mens & Maatschappij, Natuur & Technologie en Taal & Cultuur genoemd als de kern van het curriculum dat voor iedereen verplicht is.

De inhoud van deze kennisdomeinen verwijst naar traditionele vakken, maar het advies van de commissie stuurt liever op themagericht onderwijs. Het is lastig in te schatten welke plek de huidige vakken in de toekomst krijgen. Het uitgangspunt van deze tekst is dat het onderwijs aan kinderen van 4-18 jaar gebaat is bij een gedeeltelijk behoud van de vakkenstructuur naast de nieuwe domeinenstructuur.

Vakken en vakgebieden

De traditionele taak van het onderwijs is kinderen voor te bereiden op een verantwoorde deelname aan de samenleving. Daarvoor

moeten ze bepaalde competenties leren zoals lezen en rekenen. Zonder bepaalde competenties ben je niet goed genoeg om zelfstandig te functioneren in de maatschappij. Het onderwijs kent vele vakken en vakgebieden: geschiedenis, aardrijkskunde, biologie, scheikunde, natuurkunde, vreemde talen, muziek, wereldoriëntatie, beeldende vorming, enz. Het voordeel van een vak(gebied) is dat competenties op een efficiënte wijze aan groepen kinderen zijn over te dragen. De vakken staan aan de basis van het leren. Ze laten kinderen op een eenvoudige wijze kennismaken met wat er in de samenleving te doen is. Een goede vakdidactiek zorgt ervoor dat elk kind op maat een klein deel van de wereld leert te (be)grijpen. De eerste stappen van het leren worden *bewegend, bouwend, beeldend, pratend, zingend* enz. gemaakt. Deze fundamentele handelingen zijn uitgedroefd

Het is lastig in te schatten welke plek de huidige vakken in de toekomst krijgen

tot cultuurgebieden zoals: sport, architectuur, kunst, taal, muziek enz. Het is een belangrijke taak van elk vak of vakgebied om kinderen te introduceren in een cultuurgebied door ze fundamentele competenties te leren. Deze competenties zijn door slimme kinderen ook te leren zonder onderwijs, door direct te functioneren in die samenleving, maar voor een grote groep kinderen is die samenleving te complex en is een vakdidactische context essentieel om

Hans Dijkhoff

▲ Lekker trefballen

tot leren te komen. Een belangrijk onderdeel van de vakdidactiek zijn de methoden. Veel methodieken zijn vooral gericht op de kerndoelen die voorschrijven wat de kinderen binnen het vakgebied (bijvoorbeeld talen) moeten leren. Het gevaar bestaat dat alleen de exameneisen richting geven aan het leerproces van de kinderen en dat daardoor de methodiek te weinig aansluit bij de mogelijkheden en wensen van de kinderen. De methoden houden tegenwoordig wel meer rekening met de verschillende leermogelijkheden van kinderen. Door niveaudifferentiatie krijgt de leerling meer kans om op zijn eigen niveau te leren. Het leren in een vakgebied kan daardoor een eenzaam avontuur worden: de leerling achter zijn eigen iPad met zijn eigen leertaken. Deze versmalling van het vakgebied past niet bij wat de meeste vakdocenten zien als de kracht van hun vakonderwijs. Vakonderwijs wil meer zijn dan het individueel aanleren van kale competenties. De Basisdocumenten zijn voorbeelden van hoe dat vorm kan krijgen zonder die versmalling. De drie doelgebieden van goed vakonderwijs; pedagogische vakdidactiek

Biesta beschrijft in zijn boek *Het prachtige risico van onderwijs* dat goed onderwijs te maken heeft met drie verschillende doelgebieden: kwalificering, subjectivering en socialisering.

Kwalificering

De kern van de methode is gericht op het doelgebied kwalificering, het aanleren van competenties. Er is in veel methoden weinig aandacht voor het doelgebied socialisering, het

leren samenwerken in een maatschappelijke context en het doelgebied subjectivering, leren betekenis verlenen in een persoonlijke context. Het gevolg hiervan is dat veel kinderen het nut van de verplichte vakgebieden niet voldoende onderkennen en minder gemotiveerd zijn om er aan deel te nemen. Ook maatschappelijke organisaties missen de verbinding met de samenleving en pleiten daarom voor een ander soort onderwijs. Waarschijnlijk is dit de reden geweest waarom de commissie *Onderwijs2032* kiest voor het doorbreken van de vakkenstructuur en pleit voor de algemene domeingebieden. De kunst voor de traditionele vakgebieden is om duidelijk te maken dat in het vakgebied ruimte is voor de twee doelgebieden; subjectivering en socialisering. Daarom hieronder een poging voor een pedagogische vakdidactiek.

Pedagogische vakdidactiek

De inhoud van het vakgebied wordt in eerste instantie bepaald door kwalificerende eindtermen. Daar worden de leerling en de leerkracht door de overheid op afgerekend.

Als de inhoud van het vak wordt beperkt tot kwalificerende leerdoelen zoals: het kennen van de Duitse naamvallen, het maken van de koprol, het herkennen van historische jaartallen, dan is het lastig om het belang van het vakgebied te begrijpen. Het belang zit niet in het kennen of kunnen van details, maar in het

Ook maatschappelijke organisaties missen de verbinding met de samenleving en pleiten daarom voor een ander soort onderwijs

geïnteresseerd raken in een culturele realiteit. Deze interesse start met het kunnen en kennen van kleine details: bijvoorbeeld het kunnen zeggen van een Duits woordje, het rollen over de grond, weten wanneer je geboren bent. Deze betrokkenheid bij wat er in de wereld te verkennen valt is de start van het leren. Goed vakonderwijs geeft elk kind de ruimte om zijn persoonlijke interesse binnen dit vakgebied verder te ontwikkelen. Een kind heeft een innerlijke basisbehoefte (autonomie) om iets van zichzelf toe te voegen aan dat wat die aan het doen is. Deze persoonlijke initiatieven kunnen leiden tot nieuwe inzichten en vervolgen in het vakgebied. Pedagogische vakdidactiek vraagt niet alleen om differentiatie met betrekking tot competenties, maar ook om differentie met betrekking tot individuele belangstelling en ambities.

Hans Dijkhoff

▲ *Uitvoering maakt niet uit*

Voorbeeld:

Kinderen hebben verschillende motieven om aan de gymles mee te doen. Bijvoorbeeld; lekker bewegen, beter worden in een bepaalde sport, gezellig samenzijn met klasgenoten, gezond worden, wedstrijden winnen, een goed cijfer willen halen voor het rapport enz. Voor de geschiedenisles kunnen een aantal motieven hetzelfde zijn, zoals het halen van een goed cijfer, of de omgang met klasgenoten, maar er zijn dan ook specifieke motieven, zoals historische kennis vergaren, meer weten over een bepaalde tijd, interesse in politieke ontwikkelingen, of het ontstaan van de prehistorie.

Socialisering en subjectivering

De verschillen tussen de kinderen kunnen zo groot worden dat er weinig verbinding in een groep ontstaat. Daarom is het derde doelgebied van onderwijs essentieel: namelijk socialisering. Hoe kan het vakgebied kinderen leren om met diversiteit om te gaan? Juist de verschillende manieren waarop kinderen betrokken zijn bij de leerinhoud van het vak, zorgt ervoor dat elk kind nieuwsgierig raakt in wat andere leerlingen belangrijk vinden. Deze gedifferentieerde wereld wordt niet alleen aangeboden door de leerkracht, maar ontstaat door het leren van de kinderen zelf. Een pedagogische vakdidactiek maakt inhoudelijk gebruik van de verschillen tussen kinderen en weet die verschillen te binden. Die verbinding in diversiteit wordt in de samenleving zichtbaar in bijvoorbeeld de verschillende taal-, muziek-, sport-, geld- en

kernwoorden:

vakkenstructuur, vakgebied, onderwijs 2032, pedagogische vakdidactiek

Contact:

Chris.hazelebach@kvlo.nl

ecoculturen. De vakdocent moet in staat zijn de essentie van het vak te verbinden met deze culturen waar de leerlingen al onderdeel vanuit maken. Het de taak van het onderwijs is de kinderen te introduceren in de essentie van de verschillende vakgebieden en culturen (Bildung) in de hoop dat een aantal kinderen door wil studeren in een bepaalde richting. De kinderen die een vak niet als examenvak kiezen hebben in ieder geval kennis gemaakt met een deel van ons cultureel erfgoed (muziek, taal, sport, geschiedenis enz.) dat ze mogelijk later in hun leven nog wel tegen kunnen komen.

Vakkenstructuur en domeinstructuur kunnen samengaan

De start van veel leerprocessen van kinderen is gebaat bij een vakkenstructuur, waarbij de leerproblematiek overzichtelijk aangeboden en uitgebouwd kan worden. De geleerde competenties krijgen echter meer waarde als ze ook in andere contexten gebruikt worden. Daarom is het van belang om het onderwijs ook in kennisdomeinen aan te bieden. Bij domeingericht onderwijs staat niet een bepaalde vak-inhoud centraal, maar een maatschappelijk of persoonlijk onderwerp. Zo'n onderwerp kan vanuit verschillende perspectieven benaderd worden en dat vraagt om een vakken doorbrekende

Een pedagogische vakdidactiek maakt inhoudelijk gebruik van de verschillen tussen kinderen en weet die verschillen te binden

benadering. Domeinstructuur past bij de complexe samenleving waar perspectiefwisselingen van belang zijn. Daarom zullen de vakken- en domeinstructuur beide deel uit moeten maken van het onderwijsaanbod. De vraag is in welke mate moet de vakkenstructuur blijven bestaan en in welke mate de domeinstructuur? Voor welk vak? Voor welke leeftijd? Voor welke opleiding? Vragen die in de ontwerpfasen van *Onderwijs2032* verder beantwoord moeten worden, maar dat is beter mogelijk als in de verdiepingsfase wel duidelijker is vastgelegd dat de vakkenstructuur niet alleen doorbroken maar ook behouden moet worden. ■